

הרב יאיר פרנק

כוונה בשמות ה'

ראשי פרקים

- א. מבוא
- ב. המושג 'שמות'
- ג. שם א-לוהים
- ד. שם הוי-ה
- ה. הוי-ה הוא הא-לוהים
- ו. שם א-דני

א. מבוא

פסק השולחן ערוך (אורח חיים ה,א):

יכוון בברכות פירוש המלות: כשיזכיר השם יכוון פירוש קריאתו באדנות שהוא אדון הכול, ויכוון בכתיבתו ביו"ד ה"א שהיה והוה ויהיה. ובהזכירו א-לוהים יכוון שהוא תקיף, בעל היכולת ובעל הכוחות כולם'.

1 מקור דין זה בטור (אורח חיים ה): "ויכוון בברכותיו פירוש המלות שמוציא מפיו, ובהזכירו השם יכוון פירוש קריאתו באל"ף דל"ת לשון אדנות שהוא אדון הכל, ויכוון עוד פירוש כתיבתו ביו"ד ה"א לשון חיי"ה שהוא היה והוה ויהיה. ובהזכירו א-לוהים יכוון שהוא תקיף אמיץ אשר לו היכולת בעליונים ובתחתונים, כי אל לשון כח וחזק הוא כמו ואת אילי הארץ לקח".

עיינ עוד ברבינו בחיי על פרשת המקלל (ויקרא כד, ל) במעלת הכוונה בשמות ה': "ואני שואל בכאן: למה הוצרכה תורה בסיפור המעשה הזה שאירע להם במדבר, וחיה ראוי להסתיר העניין לכבוד השם ולא לגלותו כלל, רק שידוע הדין לישראל בכלל ויאמר: "איש כי יקלל אלוקיו ונשא חטאו", "ונוקב שם ה' מות יומת", כי גם בני נח הם מוזהרין על ברכת השם ואין צריך לומר ישראל. ונראה לומר כי כוונת התורה בספור המעשה הזה... כי מכאן יתבאר לנו עיקר גדול ופינה עצומה בברכות, וכיצד יתחייב האדם לברך השם, שהרי המקלל - בתחלה פירש את השם באותיותיו ואחר כך קיללו, זהו שאמר: "ויקוב בן האשה הישראלית את השם ויקלל", ונתחייב על זה בעונש מיתה, וכן כנגדו לעניין הברכה והשכר צריך המברך כשהוא מברך את השם שיתבונן תחלה בלבו בפירוש אותיות השם ובמה שהן מורות ולכוון בהם במחשבתו, ואחר כך יברך את השם ויזכירנו בפיו, ועם זה יקבל שכרו משלם ויחיה חיי עד. זכר לדבר מה שכתוב: "ארוממך אלוקי המלך ואברכה שמך לעולם ועד", יאמר: ארוממך תחלה במחשבתך ובכוונת הלב ואחר כך ואברכה, כענין שאמרו: לעולם יכנס אדם שעור שני פתחים ואחר כך יתפלל".

השולחן ערוך פוסק שיש לכוון בקריאת השמות השונים בתפילה כל שם ושם לפי עניינו, ודוק, שהלכה זו לא נאמרה דווקא לאנשים עמוקים העוסקים בפנימיות התורה, אלא לכל יהודי ויהודי. הגר"א במקום אמנם חולק על השולחן ערוך, וסבור שאין חובה לכוון אלא 'כפי קריאתו'. דהיינו, בשם הוי-ה יש לכוון רק על משמעות שם 'א-דני'. זה לשון הגר"א:

כי בכל הולכין אחר הקריאה, ואין צריך להרהר כלל על הכתיבה אף שיש בהכתיבה סודות גדולות.

אולם בקריאת שמע, אף הגר"א מודה שהכוונה בפירוש כתיבת שם הוי-ה כן מעכבת.

מטרת מאמר זה, לבאר בצורה פשוטה ובהירה את הכוונה של כל שם כפי שהוזכרה בשולחן ערוך, ואת המשמעות של החילוק בין השמות השונים (בהערות נרחיב להביא מקורות לדברים מתוך דברי חז"ל והראשונים), וזאת, כאמור, בכדי שיוכל כל יהודי לדעת לכוון כראוי בתפילתו. אף על פי שהביאור הוא מעט ארוך, המגמה היא שההבנה בסוף הלימוד וההתבוננות תהיה פשוטה וקצרה.

ביאור משמעותם של שמות ה' הינו חשוב מצד עצמו. יש כאן פתח להבנת עמוקה יותר של פסוקי התורה - אימתי התורה משתמשת בשם הוי-ה, אימתי בשם א-לוהים, ומתי בשם א-דני (גם בכתיבתו). כמו כן, התבוננות זאת מהווה פתח בכלל להבנה עמוקה יותר של דרכי הנהגת והשגחת ה' בעולמו, ותן לחכם ויחכם עוד.

ב. המושג 'שמות'

מהו 'שם'? שם הוא הגילוי של העצם כלפי הזולת. האדם הרואה את חברו וקורא לו בשמו - מכיר אותו באופן מסויים ומוגבל. כמובן, יש הבדלים בין אדם לאדם וכן ברמת הקשר בין בני אדם שונים, אך לעולם הגילוי הוא מצומצם ביחס למהותו העצמית.

כן הוא הדבר, להבדיל אלף אלפי הבדלות, ביחס לגילוי ה' יתברך לעולם. (מדוע להבדיל? מפני שבני אדם - גם עצמותם היא מוגבלת, ולעומת זאת, ה' יתברך ילית מחשבה תפיסא ביה כלל', והוא למעלה מכל גבול ומידה). שם ה' הינו - הגילוי של ה' יתברך בעולם. זאת משמעות הפסוק (זכריה יד, ט): "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד", לאמור - לעתיד לבוא תתגלה בעולם עצמותו יתברך כפי שהיא, ולא יהיה פער בין עצמותו וישמו, קרי - הגילוי שלו בעולם. זהו גם עיקרו של הקדיש בו אנו מתפללים: "יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא".

על עם ישראל בכלל נאמר: "וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ". משמעות הדבר היא שתפקיד עם ישראל לגלות את א-לוהותו בתוככי העולם. לפי מעשינו ומצבינו מתגלה שמו, או חלילה נעלם ונסתר - "כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה,

להבדיל בין הקדושה והטומאה - בעולם של עבודה זרה, האמינו הבריות בכוחות השונים המופיעים במציאות. פלוני האמין באל הגשם, ואחר האמין באל השמש, וכיוצא בזה. בריות אלו סברו שהם יכולים להתפלל לכוחות אלו, והם יושיעום ויתנו להם ברכה. במציאות אכן קיימים כוחות שונים ורבים. אלא שאנו מאמינים כי **שורש כלל הכוחות** הוא אחד - בורא העולם. על כן אנו אומרים 'א-לוהים' ברבים, ופירושו בשולחן ערוך שהובא לעיל: "שהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כלם". 'הטבע' בגימטריה שווה 'א-להים', ללמדך שכל כוחות הטבע בעולם שורשם בא-לוהים חיים ומלך עולם, והוא המחייב אותם ומנהיג אותם מאז ימי בראשית⁴.

ההשוואה לעיל של דיינים לא-להים, מלמדת על משמעות נוספת לשם זה - **מידת הדין**. ההתגלות בתוך כוחות המוגבלים במציאות צריכה להיעשות באופן של חוק. כשם שהדיינים שופטים את הבריות על ידי מערכת שלמה של משפטים, כך גם ה' יתברך דן את עולמו. הבנה זאת נותנת גם משמעות נוספת להשוואה של א-לוהים והטבע - הטבע אינו רק מערכת שלמה של כוחות, אלא מערכת הבנויה על כללים ודינים, הנקראים בפינו 'חוקי הטבע'. כלל הכוחות בעולם פועלים על פי חוקים ומשפטים, והם מידת הדין. כמובן, מידת הדין ושם א-לוהים אינם מופיעים רק בחוקי

לאדם תשפטו כי לה' ועמכם בדבר משפט. ועתה יהי פחד ה' עליכם שמרו ועשו כי אין עם ה' א-לוהינו עוולה ומשא פנים ומקח שחד" (דברי הימים ב יט, ו-ז). כן הוא גם בתהלים (פב,א): "מזמור לאסף א-לוהים ניצב בעדת א-ל, בקרב א-לוהים ישפוט". לתובנה זו יש משמעות רבה מאוד ביחס להבנת מעמדו וייחודו של בית הדין על פי משפט התורה, ואין כאן המקום להאריך, עיין במאמרי 'כי המשפט לא-לוהים הוא' (בתוך 'דין, דיין ודיון' - משפטי ארץ א, תשס"ב).

4 עיין בכוזרי בתחילת מאמר רביעי: "'א-לוהים' - תואר למושל בדבר מן הדברים ולדין שלו, ויש שיחיה בכל כשהוא רוצה בו מושל בעולם כולו, ויש שיחיה בחלק כשהוא רוצה בו כוח מכוחות הגלגל, או טבע מן הטבעים, או דיין מבני אדם. ונבנה השם הזה בלשון קיבוץ, בעבור מה שהיה נוהג בין האומות עובדי אלילים, שהיו עושים צלמים והיו מאמינים שכל אחד מהם יחולו בו כוחות הגלגלים ומה שדומה לזה, וכל אחד מהם אצלם אלוה, והיו קוראים כללם אלוהים, והיו נשבעים בהם, וכאילו הם מושלים בהם. והם מתרבים בריבוי הכוחות המנהיגים את הגוף והכוחות המנהיגים את העולם, כי הכוחות כינוי לסיבות התנועות, כי כל תנועה היא באה מכוח זולתי כוח התנועה האחרת, כי גלגל השמש וגלגל הירח אינם רצים בכוח אחד אבל בכוחות מתחלפים. ולא פנו אל הכוח הראשון אשר ממנו באו כל הכוחות האלה, אם בעבור שלא הודו בו וטענו כי קיבוץ הכוחות האלה הוא המכונה אלוה, ושהנפש גם כן אינה כי אם קיבוץ הכוחות המנהיגים את הגוף, או שהודו בא-להים אך היה רחוק בעיניהם שתועיל עבודתו, וחשבו כי הוא נעלם ומרומם שידענו כל שכן שישגיח בנו, חלילה לא-ל מדבריהם. על כן לא היו עובדים דבר אחד, אך רבים שקוראין אותם אלוהים, כלל שכולל הסיבות מאין חילוק" (ודוק היטב, שהכוזרי קרא לשם זה 'תואר' ולא שם עצם, ועיין גם באבן עזרא שמות ג,ד).

הטבע של העולם הזה, אלא בכל חוקי המציאות והגבולות המקיימים אותה שבכל העולמות, וגבוה מעל גבוה שומר.

קודם שנעבור להתבוננות בשם הוי-ה נעמוד על הבדל לשוני ועמוק בין השמות. שם א-לוהים ניתן לא רק לריבוי (כדלעיל, א-ל או א-לוהים), אלא גם להטיה. אנו יכולים לומר: "א-לי אֵתָהּ וְאוֹדֶךָ, אֵל-לֵהי אֶרֶוּמָמְךָ", או "א-להי נשמה שנתתה בי". הטעם לכך הוא כאמור, ששם א-לוהים מבטא את **ההתגלות** של ה' יתברך באופן **מסויים** בתוך העולם, ואמנם הוא מתגלה לכל אחד לפי עניינו ושורש נשמתו, ועל כן יכול אדם לומר א-להי.

זאת הסיבה שאנו אומרים בתחילת תפילת שמונה עשרה: "אֵל-לֵהי אֶבְרָהָם, אֵל-לֵהי יִצְחָק וְאֵל-לֵהי יַעֲקֹב" - לכאורה מה הצורך בפירוט הזה, וכי חלילה מדובר בשלוש אלים שונים? אלא, שה' יתברך התגלה לאבותינו בשלוש הופעות מיוחדות, כל אחד לפי מידתו ונשמתו (כידוע, אברהם מידת החסד - האהבה, יצחק במידת הגבורה - היראה, ויעקב במידת התפארת - הרחמים). האבות היוו בחייהם שלוש הופעות א-להיות בעולם, וכמאמר חז"ל: "האבות הם הם המרכבה" (בראשית רבה מז,ו).

ד. שם הוי-ה

מתוך ההערה הלשונית האחרונה, נפנה להתבוננות בשם הוי-ה. שם הוי-ה אינו ניתן לא לריבוי ולא להטיה, כשמו הפרטי של האדם, להבדיל, שאינו ניתן לריבוי (ראובנים), ולא להטיה (ראובני). ללמדך: שם הוי-ה הוא כביכול, ביחס אלינו, שמו הפרטי של ה' יתברך⁵, קרי - **עצמותו** שהיא למעלה מהתגלות כזו או אחרת בעולם⁶.

5 עיין בכוזרי (תחילת מאמר רביעי): "הדייקות והמעלה היתירה אינה כי אם בשם הנכבד יו"ד ה"א וא"ו ה"א יתברך, הוא שם נודע רמוז אליו במדות, לא במקום, אחר אשר לא היה נודע, כי היה נקרא א-לוהים בכלל, ונקרא ה' בהתייחד. כאילו שאל השואל איזה אלוה ראוי לעבוד, השמש או הירח או השמים או המזלות או אחד הכוכבים או האש או הרוח או המלאכים הרוחניים או זולתם, כי לכל אחד מהם מעשה וממשלה, וכל אחד מהם סיבה בהווייה ובהפסד. ותהיה התשובה: ה', כמו שאתה אומר יפלוני בשם נודע כראובן ושמעון אחרי אשר יובן ממלת ראובן ושמעון אמיתת עצמיהם".

6 עיין אדרת אליהו להגר"א (דברים א,ה): "מה שפתח בשני שמות אלו (ה' א-לוהינו) שהם כלל כל התורה כולה וכל השמות, כי הקדוש ברוך הוא הוא נסתר בצד עצמותו, ונגלה מצד מעשיו. לכן אנו

האדם על העולם, אלא הוא התגלות א-להית אל האדם⁹, ובייחוד - שם זה מבטא את ההתגלות והדבקות המיוחדת של עם ישראל¹⁰.

עיינן ברמב"ן בתחילת פרשת וארא: "עניין הכתוב, כי נראה לאבות בשם הזה שהוא מנצח מערכות שמים ולעשות עמם נסים גדולים שלא נתבטל מהם מנהג העולם, ברעב פדה אותם ממוות ובמלחמה מידי חרב, ולתת להם עושר וכבוד וכל טובה, והם ככל הייעודים שבתורה בברכות ובקללות, כי לא תבוא על אדם טובה בשכר מצווה או רעה בעונש עבירה רק במעשה הנס, ואם יונח האדם לטבעו או למזלו לא יוסיפו בו מעשיו דבר ולא יגרעו ממנו, אבל שכר כל התורה ועונשה בעולם הזה הכל ניסים והם נסתרים, ייחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, והם באדם עונש ושכר באמת... והנה אמר הא-לוהים למשה נראיתי לאבות בכוח ידי אשר אני שודד בו המזלות ועוזר לבחיריי, אבל בשמי של יו"ד ה"א אשר בו נהיה כל הווה לא נודעתי להם לברוא להם חדשות בשינוי התולדות, ולכן אמור לבני ישראל אני ה', ותודיע להם פעם אחרת השם הגדול כי בו אני עושה עמהם להפליא, וידעו כי אני ה' עושה כלי".

9 עיינן בכוזרי (מאמר רביעי, ב-ג): "אמר הכוזרי: ואיך אודיע בשם מה שאין עליו רמז, אך הראיה עליו ממעשיו. אמר החבר: אבל רומזים אליו ברמיזה הנבואית ובראיה הרוחנית, כי הראיות מטעים ומן הראיות יבוא אדם לאפיקורסות ולדעות מופסדות. וכי מה הביא המשנים לומר בשתי סיבות קדומות, אלא הראיות. וכן אנשי הקדמות מה הביאם לומר בקדמות הגלגל ושהוא סיבת עצמו וסיבת זולתו, אלא הראיות. וכן עובדי השמש ועובדי האש הראיות הביאו אותם אל זה. אך דרכי הראיות נחלקו, מהם מדוקדקות עד תכלית, ומהם מקוצרות. והמדוקדק שבהם הפילוסופים, ודרכי הראיות הביאום לאמר בא-לוהים, שלא יועילנו ולא יזיקנו, ולא ידע תפילתנו וקרבתנו ולא עבודתנו ולא מרינו, ושהעולם קדמון כקדמותו, ואין אצל אחד מהם שם נודע שרומזין אליו. אך אצל מי שמע דבריו וצויו והזהרתו וגמולו על העבודה ועונשו על העבירה, והוא קורא אותו בשם נודע, כינוי לזה שדיבר עמו ואימת אצלו שהוא בורא העולם אחר שלא היה. ותחילתם אדם, לא היה יודע ה' לולא דברו עמו וגמולו וענשו ושברא לו חוה מצלעותיו, ונתברר לו שהוא בורא העולם ורמז לו בדיבור ובמידות וקרא אותו ה', ולולא זה היה נשאר על שם א-לוהים, שאין מתברר מה הוא, אם הוא אחד או יותר מאחד, אם הוא יודע החלקים אם לא".

10 עיינן בכוזרי (מאמר רביעי, ג): "ויש שיקראו היחס שיש בין בני ישראל ובינו וההצטרף - ה', ובוה נאמר: הלא משנאיך ה' אשנא, ואויבי ה' - רוצים עם ה', או ברית ה', או תורת ה', כי אין צרוף בינו ובין אומה מהאומות, כי איננו אוצל אורו כי אם על הסגולה ועל בעלי דת האמיתית, והם מקובלים ממנו והוא מקובל מהם, וכן נקרא א-לוהי ישראל, ונקראים הם עם ה' ועם א-לוהי אברהם. ואמור שקצת האומות הלכו אחריו ועבדו אותו משמע וקבלה, איה קבלו אותם והידבקו בהם ורצותו בעבודתם וקצפו בהמרותם, אך אנחנו רואים אותם נעזבים אל הטבע והמקרה, טובתם ורעתם כפיהם, לא בעניין

ה. הוי-ה הוא הא-לוהים

מתוך הדברים לעיל, נעמוד על משמעות דברינו בשיאה של תפילת נעילה: "ה' (הוי-ה) הוא הא-לוהים"¹¹, וכן בכל יום ויום: "שמע ישראל ה' א-להינו ה' אחד". באמירה זו אנו מבטאים כמה כוונות:

- א. יש אכן הרבה כוחות וחוקים בעולם, אך שורש כולם הוא אחד, ואנו אף יודעים את שמו, 'הוי-ה' - 'ה' הוא הא-לוהים".
- ב. ה' בורא העולם ממשיך להחיות את כלל כוחות המציאות, לדון אותה ולהנהיג אותה בכל רגע ורגע, ואין דבר בעולם שיצא מהנהגתו והשגחתו - "ה' הוא הא-לוהים".
- ג. כל מה שנראה בעולם כדיון, כמידה של צמצום, או אף דבר רע וקשה, שורשו במידת הרחמים. ה', הטוב והמטיב, הוא שיצר את הדיון בעולם - "ה' הוא הא-לוהים". זה כדברינו בתחילת ברכות קריאת שמע: "יוצר אור ובורא חשך, עשה שלום ובורא את הכל".

בקריאת שמע יש משמעות נוספת לאמירת 'ה' א-לוהינו' בייחוד - לאמור, על אף שה' משגיח על בריותיו ועולמו, הוא מייחד שמו על עם ישראל בייחוד. השגחתו על כלל הבריות הינה דרך שבעים שרים של האומות, והוא יתברך ביחס אליהם 'א-להי האלהים', עד כי אמרו תז"ל - "כל מי שדר בחוצה לארץ כמי שאין לו א-לוה" (כתובות קי,א)¹². אולם, "המבדיל בין ישראל לעמים" - השגחתו על עם ישראל (וארץ ישראל)

מתברר שהוא בדבר א-לוהי לבדו. וכן ייחד אותו באמרו: ה' בוד ינחנו ואין עמו אל נכר. והיה השם הזה מיוחד בנו שאין אחר ידע אותו אמיתת ידיעתו זולתנו".

11 מקור קריאה זו הוא בקריאת עם ישראל במעמד אליהו בהר הכרמל (מלכים א יח,ט): "ויקרא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא ה-ה-להים ה' הוא ה-ה-להים" (וכבר אינם 'פוסחים על שתי הסעיפים'). עוד לפני כן נאמר בתורה (דברים ד, לה): "אתה ה-ה-ק-ה-להים אין עוד מלבדו" (ובפסוק זה אנו פותחים את ההקפות לשמחת תורה, יום שמיני עצרת, שעליו נאמר: "הקביאני המלך הדכיו נגילה ונשמחה בך"), ובהמשך (ד, לט): "ונדעת היום נהשבת אל לבבך כי ה' הוא ה-ה-להים בשמים מפעל ועל הארץ מתחת אין עוד".

12 עיין שם בגמרא: "לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו א-לוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו א-לוה, שנאמר: לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לא-לוהים, וכל שאינו דר בארץ אין לו א-לוה? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים, וכן בדוד הוא אומר: כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמור לך עבוד אלהים אחרים, וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים, אלא לומר לך: כל הדר בחוצה לארץ - כאילו עובד עבודת כוכבים".

הינה מיוחדת ומופלאה¹³. ה' יתברך מתגלה אל עמו, כפי שהוא ממש, ומנהיגם בלא אמצעי - "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". זה כדברי משה אל ישראל (דברים ד, יט-כב):

וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרֵאִיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַכּוֹכָבִים כֹּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָה וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבְדָתָם אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אֶתְּם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם. וְאַתְּכֶם לָקַח ה' וַיּוֹצֵא אֶתְּכֶם מִכּוּר הַבְּרָזָל מִמִּצְרַיִם לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם נַחְלָה בַּיּוֹם הַזֶּה.

ו. שם א-דני

בכדי להשלים את מטרתנו בכוונת התפילה, עלינו להתבונן גם בכוונת שם אדנות (א-דני). משמעות השם פשוטה - האדון שלי¹⁴ ואדון כלל העולם. באמירת שם זה אומר האדם: אני מקבל את מרותך וממשלתך עלי¹⁵.

13 עיין בהמשך דברי הגר"א באדרת אליהו (שהובאו לעיל הערה 6): "ובהשגחה יש שני עניינים: השגחה כללית, דהיינו על כל בריותיו ועל כל העולם בכללות, והשגחה פרטית, שמשגיח על ישראל לבד, וכנגדו שם א-לוהים... ולכן אומרים בכל ברכה 'ה' א-לוהינו מלך העולם', דהיינו ה' מצד הנעלם, ו'א-לוהינו' שהוא משגיח עלינו בפרטות, ו'מלך העולם' שאף על פי שמשגיח עלינו בפרטות, משגיח גם כן על כל העולם בכללות ומושל עליהם".

עיין כמו כן בפרדס רימונים להרמ"ק (א,ט): "בפסוק שמע ישראל כלול מציאות הא-ל והיינו ה'. עוד, היותו משגיח ואפילו השגחה פרטית וזהו פירוש א-לוהינו. כי עם היות מציאותו מחויב מצד כל העולם כלו והוא היה הווה ויחיה ומהווה כל הויות שזהו פירוש שם בן ד' בכתבתו, ועם היותו ריבון כל העולמים עליונים ותחתונים שזהו פירוש קריאתו באדנות, ומזה יוכרח היות השגחתו כוללת בכל העולם, עם כל זה 'א-לוהינו' - פירוש: משגיח בפרטיות בנו".

14 עיין בכוזרי (תחילת מאמר רביעי): "אל כמו זה יהיה הרמז באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד לענין א-לוהי נמצא, כאילו הוא אומר אֲדָנִי".

15 עיין ברכות ז,ב: "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא אדון, עד שבא אברהם וקראו אדון, שנאמר: ויאמר א-דני א-לוהים במה אדע כי אירשנה. אמר רב: אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם, שנאמר: ועתה שמע א-לוהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען א-דני. למענך מבעי ליה, אלא - למען אברהם שקראך אדון".

בכך יש הבדל מהותי בין שם זה לשמות הקודמים. בשם הוי-ה ובשם א-לוהים אנו מבטאים בפינו את אמונתנו בה' עצמו (שהוא היה הווה ויהיה, ובעל הכוחות כולם). אולם, בשם אדנות אנו גם משתפים את עצמינו באמירה. שהרי, ה' לא יהיה כביכול אדון, לולא שאני קיבלתי אותו עלי ככזה, כשם שיאין מלך ללא עם¹⁶. בלשון פשוטה יותר - אמירת שם אדנות הינה כקבלת עול מלכות שמים¹⁷.

אנו אומרים בפינו שם אדנות אף כאשר נכתב שם הוי-ה, שכן איננו במדרגה העליונה והנשגבה לאמירת שם ה' המפורש¹⁸ (כאמירת הכהן הגדול במקדש, וכחזון העתיד שיהיה ה' אחד ושמו אחד) אלא במדרגת המקבלים עול מלכותו עליהם. אלא, שעדיין עלינו להתבונן במחשבה בשם הוי-ה (לדעת השולחן ערוך בכל זמן, ולדעת הגר"א

16 עיין פני יהושע על הגמרא שבהערה הקודמת (ברכות ז, ב): "נראה לי דהכוונה בזה, דאי לאו דאשכחן גבי אברהם שקרא להקדוש ברוך הוא אדון היה מקום לומר שאין לקרות להקדוש ברוך הוא בשם האדנות, שענין אדנות ועבדות במלך בשר ודם היינו שהמלך צריך לעבדו שישמשו אותו מה שאין כן בהקדוש ברוך הוא". נראה שאברהם קמשמע לן שאין הכי נמי, שהרי התאוה הקדוש ברוך הוא להשרות שכינה בתחתונים דווקא (עיין תנחומא בחוקותי ג), ושכינה אינה רק צורך הדיוט אלא אף צורך גבוה (עיין רמב"ן שמות כט, מו).

17 זאת הסיבה שעל פי חסידות שם זה בייחוד מכוון כנגד המלכות, שהמלכות כשמה, קבלת מלכותו יתברך. כמו כן, המלכות היא כשורש כל הנבראים בכלל, ובייחוד כנסת ישראל.

18 מה נפלאו דברי הרב קוק שהובאו בספר 'חדריו' (בתוך 'צימאון לא-ל חיי עמוד כח): "וכי ריק הוא הצער הגדול על שאין אני רשאי להגות את השם באותיותיו?! וכי לא אש קודש היא הצורבת ויוקדת בנשמה, המורה על עומק הגעגועים הטמירים שבה לאור א-לוהים אמת, א-לחי ישראל, אשר רק בשם הקדוש, הנכתב, הוא מאיר באור יקרות של אמיתת היגלותו? כל השמות הקדושים כלליים הם - מושג הא-להות, שיכול כל אשר שכל במוחו ורגש בלבבו לבטא ולשאוף לו, להשתוקק אליו ולהתקשר בעניינו. אבל מי כעמד ישראל גוי אחד בארץ, הקשור באמיתת הא-להות, המתגלה רק בדרך הנס והפלא, בדרך האמת המוחלטה של רוח הקודש העליון, של אספקלריא המאירה. ויזה שמי לעלם' כתיב. אי-אפשר לנו לבטאו בתוך התבל החשוכה, כל זמן שלא הופיע אור ישראל במכון קדשו, בבית חייו, במקדש עולמים. וצימאון האמת בוער, תשוקת הביטוי המרושם העצמי גדולה היא. נאלמתי דומיה, החשיתי מטוב וכאבי נעכר" (ועיין שם עוד בהמשך הפסקה).

כתב על כך הרב צבי יהודה זצ"ל (הובא בסוף 'חדריו'): "זהו כאב נורא ואיום על דבר החסר. לאנשים גדולים זה חסר ... בדומה לזה נמצא אצל האור החיים הקדוש, שחוסר הנבואה מורגש אצלו בתור כאב על דבר שחסר לו. אפשר להכיר זאת מדבריו: "על זה ידוו הדוויים ויכאבו הכאב, על החוסר הנבואי". הכאב מורגש ככאב פרטי. וכן לאבא זכרונו לברכה היה כאב של חסרון אפשרות להגות את השם באותיותיו. כשסיפרתי זאת לרב ברומברג הוא הגיב: 'לגדולי ישראל אחרים, יש 'אנדערע דאגות' - דאגות אחרות, ולא זה'. מדרגות!".

בקריאת שמע בלבד, כמבואר לעיל במבוא, להוציא בפינו שם אדנות, ולהתבונן
בייחוד שני השמות¹⁹.

